

Akureyri, 19. apríl 2016

Verkefnastjórn rammaáætlunar
Hr. Stefán Gíslason formaður

Efni: Kynning og fyrsta umsagnarferli á drögum að lokaskýrslu verkefnisstjórnar
3. áfanga verndar- og orkunýtingaráætlunar – virkjunarkostir í
Skjálfaðafljóti.

Hrafnabjargavirkjun ehf. ásamt Landsvirkjun hefur unnið að rannsóknum á virkjunarkostum á vatnasviði Skjálfaðafljóts og sameiginlega sent þá kosti inn til mats í rammaáætlun. Í fyrirbyggjandi drögum verkefnisstjórnarinnar er lagt til að allir umræddir kostir fari í verndarflokk.

Niðurstaða verkefnisstjórnar í ljósi lagaskilyrða

Í 10. gr. laga nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun er fjallað um verklag og málsmeðferð. Einnig er í kafla 1.3.6. í drögnum er fjallað um „heimildir og gögn“.

Í 3. mgr. 10. gr. segir svo:

„Ad fengnum niðurstöðum faghópa vinnur verkefnisstjórn drög að tillögum um flokkun virkjunarkosta og afmörkun virkjunar- og verndarsvæða í samræmi við flokkunina. Hún skal leita samráðs við almenning og umsagna um drögin hjá viðeigandi stofnum, stjórnvöldum ríkis og sveitarfélaga, félagasamtökum og hagsmunaaðilum. Ad liðnum umsagnarfresti og ad loknu samráði tekur verkefnastjórnin afstöðu til fyrirbyggjandi virkjanaáforma og kynnir framangreindum aðilum tillögur ad verndar- og orkunýtingaráætlun og auglýsir þær með opinberum hætti í dagblaði sem gefið er út á landsvisu, Lögbirtingablaðinu og á vefsíðu sinni. Í auglýsingunni skal koma fram hvar má nálgast tillögur verkefnisstjórnar og öllum gefinn kostur á ad koma á framfæri athugasemdam með tilgreindum hætti og innan ákveðins frests sem skal ekki vera skemmri en tólfvikur frá birtingu auglýsingar.“

(Feitletrun og undirstrikun er bréfitara).

Hér er skýrt tekið fram að þá fyrst að niðurstöður faghópa liggi fyrir eigi verkefnisstjórnin að leggja fram drög til kynningar. Þá er í 4. mgr. 3. gr. laganna skýrt tekið fram að leggja skuli mat á alla þættina, verndargildi, orkunýtingargildi, efnahagsleg, umhverfisleg og samfélagsleg áhrif. Ekki er í lögunum getið hvernig vægi faghópanna skuli vegið til sameiginlegrar niðurstöðu. Skilmerkast og gegnsæjast væri að faghóparnir hefðu fyrirfram skilgreint vægi til lokaniðurstöðu og það vægi ákveðið í upphafi verkferils.

Með sama hætti er þetta skýrt tekið fram í greinargerð með „frumvarpi til laga um verndar- og nýtingaráætlun vegna virkjunar fallvatna og háhitasvæða“, sjá m.a. í umfjöllun um verndarflokk í V. kafla frumvarpsins. Í umfjöllun um 10. gr. í frumvarpinu segir; „þá er í 3. mgr. mælt fyrir um ákveðið lögbundið ferli sem á að fara fram áður en tillögur verkefnisstjórnar eru lagðar fyrir ráðherra.“

Ljóst er að lagaskilyrðum þess að leggja fram ofangreind drög er ekki fullnægt og aðilum málsins er í raun ekki gerlegt að taka afstöðu til þeirra eins og þau eru fram sett eins og nánar sést þegar fjallað er um hvern og einn faghóp.

Faghópur 3

Á bls. 101 til 109 er fjallað um niðurstöðu **faghóps 3**. Ekki er að sjá að hópurinn hafi rannsakað þá virkjunarkosti sem nefndir eru hér að ofan á neinn hátt né að unnið hafi verið með samráð við íbúa eða aðra hagaðila á svæðinu. Ekki er getið um neina íbúa-fundi o.s.frv.

Faghópur 4

Á bls. 110 er fjallað um „aðferðafræði og niðurstöðu **faghóps 4**“. Athygli vekur að þar er engin umfjöllun og liggja engar niðurstöður fyrir og tilkynnt að væntar niðurstöður verði kynntar síðar.

Faghópur 1

All ítarleg umfjöllun er um vinnu, hugtakaskilgreiningar og niðurstöðu faghóps 1. Á hinn bóginn engar upplýsingar um forsendur niðurstaða vegna einstakra orkunýtingarkosta. Við skoðun á heimasíðu verkefnisstjórnarinnar virðist sem nokkuð af gögnum liggi til grundvallar niðurstöðu hópsins en ekkert af þeim hefur hins vegar verið birt. Þar segir aðeins að: „Niðurstöðuskýrslur rannsókna á vegum faghóps 1 verða settar hér inn á næstunni.“

– Faghópur 1

Niðurstöðuskýrslur rannsókna á vegum faghóps 1 verða settar hér inn á næstunni.

Rannsóknarverkefni	Framkvæmdaraðili	Útgefið
Rannsókn á víðernum	Stofnun rannsóknasetra Háskóla Íslands	
Rannsókn á landslagsgreiningu	Stofnun rannsóknasetra Háskóla Íslands	
Rannsókn á landslagsmati	Stofnun rannsóknasetra Háskóla Íslands	
Rannsókn á hitakærum örverum	Matís ohf.	
Rannsókn á þekkingu á fjölbreytni lífs, lands og menningarminja	Náttúruminjasafn Íslands	
Áhrif virkjana á náttúru- og menningarminjar, landslag og víðerni	Náttúruminjasafn Íslands	

Með öllu er ótækt að verkefnastjórnin brjóti skýlaus lagafyrirmæli um málsmeðferð, upplýsingaskyldu og gegnsæi með þessum hætti.

Faghópur 2

All ítarleg umfjöllun er um vinnu og niðurstöðu faghóps 2 og þar má þó segja verkefnisstjórninni til hróss að tvær skýrslur sem hópurinn byggir á eru aðgengilegar á vef hennar. Athygli vekur að af tæplega 50 blaðsíðna umfjöllun er þar stærstur hlutinn um ferðaþjónustu og hagsmuni hennar af vernd fyrir orkunýtingu. Virðist á köflum gengið út frá því að í ferðamannaiðnaði felist ekki hefðbundin auðlindanýting heldur einhverskonar önnur nýting. „Ferðaþjónustan hefur sem sagt enn sem komið er ekki sett fram tillögur um hvernig greinin vill nýta landið og eða til hvaða markhópa hin ólíku svæði eiga að höfða. Í ljósi þessa var í vinnu faghóps 2 farin sú leið að líta á að hlutfallslegir yfirburðir ferðaþjónustu á Íslandi felist í því að þeir markhópar og sú tegund ferðaþjónustu sem nú er stunduð á hverju svæði sé sú sem svæðið hentar best til.“ (drög bls. 61). Þetta er athyglisvert í ljósi afstöðunnar til orkunýtingar og umræðunnar í drögunum um áhrif hennar. Í þessu samhengi er vert að minna á mikilvægi þess með hvaða hætti ferðamannaiðnaðurinn þróast og með hvaða hætti nýting

hans á að fara fram. Í viðtali við Guðna Elíasson prófessor í RÚV kom fram á dögnum að fjölgun ferðamanna í tvær milljónir skili árlega útblæstri gróðurhúsalofttegunda sem samsvarar til fjögurra meðalstórra álvera sé miðað við flug frá Berlín til Íslands. Þetta er ágætt að setja í samhengi við, um margt skiljanlega umræðu um að það skipti máli í hvað á að nota raforkuna sem framleiða á í tiltekinni virkjun. Verkefnisstjórnin hefur í kynningum sínum sagt að sé hún græn alla leið þá geti það skipt mati um viðkomandi orkunýtingarkost. Hér þarf hins vegar að hafa í huga að raforka er fyrst og fremst vara sem viðkomandi fyrirtæki selur þeim sem vill kaupa og erfitt getur verið að skilyrða sömluna til lengri tíma litið.

Sú skýrsla sem aðallega er lögð til grundvallar niðurstöðu faghóps 2 er um margt athygliverð og mikið magn upplýsinga sem þar kemur fram en skýrslan ber titilinn: „Viðhorf ferðamanna til nokkurra virkjana í 3. áfanga rammaáætlunar.“ Vandí aðferðarfræðinnar er hins vegar nokkur þegar spurt er um væntingar til einhvers sem enn þá er aðeins hugmynd á blaði. Ljóst er að spurningar geta í eðli sínu orðið nokkuð leiðandi, en gefa engu að síður vísbendingar. Í þeim athugasemdum sem hér eru lagðar fram er ekki svigrúm til mikillar eða ítarlegrar umfjöllunar um þennan stóra kafla um ferðamannaíðnaðinn. Rétt er þó að vekja athygli á svari við spurningu um afstöðu til mannvirkja sem ferðamaðurinn veit af en sér ekki varðandi upplifun af viðernum (bls. 69 í drögnum). Við Aldeyjarfoss segja þannig um 46% svarenda að þetta myndi lítil eða engin áhrif hafa, tæplega 27% að þetta myndi einhver áhrif hafa, 15% frekar mikil og 13% mjög mikil. Þetta minnir okkur áþreifanlega á mikið og gott sambýli grænnar orkuframleiðslu og ferðamannaíðnaðarins hingað til. Þá er einnig athyglivert hversu jákvæðir ferðamenn eru til grænnar orkuframleiðslu í samanburði við jarðefnaeldsneyti. Stóra myndin varðandi sambýli ferðamanna og grænnar raforkuframleiðslu er sú, að þrátt fyrir virkjanir svo sem Kárahnjúkavirkjun og virkjanir í uppsveitum Suðurlands, hefur ferðamannastraumurinn til Íslands stórauðist undanfarin ár og því ekki hægt með nokkrum rökum að tengja hér saman afleiðingar og orsakir.

Mjög jákvætt er að áhrif á beit og veiði eru mjög takmörkuð eða engin þegar kemur að Hrafnabjargavirkjun C. Þá má einnig benda á að jarðeigendur í efrihluta Bárðardals hafa nefnt að mögulegt lón muni hafa jákvæð áhrif í því að minnka landbrot árinna á því svæði.

Áhrif á landsvæðið Norðurland

Verði drög rammaáætlunar III endanleg er ljóst að kippt er stoðunum undan frekari skoðun og rannsóknum á virkjunarkostum á efrihluta vatnasviðs Skjálfafljóts og þar með þeim möguleika að þeir geti lagt grunn að sjálfstæðri raforkuöflun á Norðausturlandi í framtíðinni.

Réttlætjanlegt er að umræddir virkjunarkostir verði áfram í biðflokki þannig að þeim tækifærum sem felast í grænni orkuframleiðslu sé ekki kastað á glæ án frekari skoðunar. Einnig þarf að hafa í huga að dreifð raforkuframleiðsla á Íslandi skiptir miklu máli fyrir rekstur raforkuflutningskerfisins, minnkar líkur á truflunum og hefur mikið vægi komi til náttúruhamfara. Í því sambandi er rétt að hafa í huga að mjög stór hluti raforkuframleiðslunnar á Íslandi fer fram á tiltölulega afmörkuðu svæði landsins og nánast á einu vatnasvæði.

Mikilvægt er að leggja áherslu á að Hrafnabjargavirkjun og Fljótshnúksvirkjun hafa verið í undirbúningi í fjölda ára og mikil áhersla verið lögð á að rannsaka svæðið. Núverandi útfærsla Hrafnabjargavirkjunar (Hrafnabjargavirkjun C) var þróuð í samvinnu við heimamenn og er með umtalsvert minni og afmarkaðri umhverfisáhrif en fyrri hugmyndir. Helstu kostir núverandi útfærslu Hrafnabjargavirkjunar eru að (1) frárennsli virkjunarinnar kemur út í Skjálfafljót fyrir ofan Aldeyjarfoss þannig að rennsli um Aldeyjarfoss er ekki skert. (2) Þá er veitu Suðurár sleppt og þar með verða engin áhrif á Suðurá, Ullarfoss í Svartá og vinsæl veiðisvæði í Svartá.

Niðurlag og kröfur

Miðað við skýr skilmerki laganna um verklag og málsmeðferð eru ekki komin fram þau skilyrði sem áskilin eru til þess að unnt sé að fyrir verkefnisstjórnina að gera tillögu í formi draga að lokaskýrslu. Né heldur er unnt fyrir aðila málsins að taka afstöðu til skýrslunnar og þeirra tillagna sem þar koma fram þegar svo augljóst brot er á lögákveðnu verkferli og málsmeðferð. Í þessu sambandi má einnig vísa til málsmeðferðarreglna stjórnarsýslulaga sem væntanlega gilda um málsmeðferðina að breyttu breytanda.

Í ljósi framangreinds hlýtur verkefnisstjórnin að þurfa að afturkalla drögin og ljúka vinnu sinni áður en ný drög verða lögð fram. Gögn ýmist eru ófullnægjandi eða liggja ekki fyrir og því ómögulegt að taka málið til efnismeðferðar og hefja „eiginlegt matsferli“ eða svo vitnað sé til niðurlags í kafla 1.3.6 í drögunum. „Teljist gögn ófullnægjandi skal verkefnisstjórn láta safna viðbótargögnum og vinna úr þeim áður en eiginlegt matsferli hefst.“

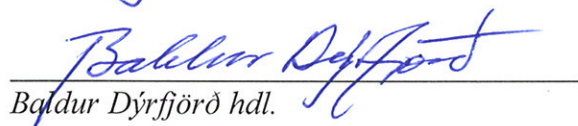
Óskað er eftir afstöðu verkefnisstjórnarinnar til framanritaðs jafnframt óskast upplýst um þær kæruleiðir sem málsaðilar eiga samkvæmt lögum.

Þá gerir Hrafnabjargavirkjun hf. þá kröfu að virkjunarkostirnir verði áfram í biðflokki bæði með vísun til þeirrar vinnu sem er í gangi af hálfu fyrirtækisins og samstarfsaðila en einnig með vísun í þær athugasemdir sem hér koma fram.

Virðingarfyllst,

f.h. Hrafnabjargavirkjunar hf.

Helgi Jóhannesson stjórnarformaður

Baldur Dýrfjörð hdl.